

WILLIAM SHAKESPEARE

KUPEC BENÁTSKÝ

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

SHYLOCK: Tu laskavost vám prokážu, a rád.
Půjdem hned k notáři a sepíšem
tam prostý úpis: nesplatíte-li
tehdy a tehdy dohodnutou sumu
na dohodnutém místě, pokutou
budiž, spíš jen tak, jenom pro zasmání
jediná libra masa vyříznutá
z té části vašeho tak bělounkého těla,
kterou si určím s dovolením já.

ANTONIO: Platí! Ten úpis zpečetím a budu
všem zvěstovat: „Jak laskavý je Žid!“

BASSANIO: Takhle se za mne upsat nesmíte!
To radši navěky se smírím s nouzí.

ANTONIO: Neboj se, příteli. Tu půjčku splatím.
Vždyť do dvou měsíců – což o měsíc
je dřív, než vyprší mi úpis – čekám
desetkrát víc, než na kolik zní smlouva.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je z prvního jednání hry.

Jednání první

Benátský kupec Antonio je smutný a neví proč. Jeho přátelé Salanio a Salarino se domnívají, že se bojí o svoje zboží na lodích. Antonio to odmítá. Přicházejí jeho přátelé Bassanio, Lorenzo a Graciano a i jim se zdá smutný. Bassanio se svěřuje Antoniově, že by rád získal srdce krásné Porcie z Belmontu. Antonio mu chce pomoci, a tak mu nabízí peníze, aby se vyrovnal ostatním nápadníkům.

Porcie se baví se svou služkou Nerissou o svých nápadnících. Má si vzít toho, který ze tří skříněk (zlaté, stříbrné a olovené) vybere stejnou jako její zesnulý otec. Nerissa postupně jmenuje čtyři ženichy, z nichž se žádný Porcii nelíbí. Navíc odmítají tipovat skřínku a odjíždějí. Jen poslední, Bassanio, chce zůstat, a Porcie je ráda.

Bassanio si vyjednává půjčku s Židem Shylockem. Antoniův majetek má být zárukou. Shylock Antonia nenávidí za to, že půjčuje svým přátelům bez úroků, a označuje ho za lichváře. Ale nakonec se dohodnou, že jestliže Bassanio nesplatí vypůjčené 3 tisíce do určeného data, smí si Shylock vzít libru masa z kterékoli části Antoniova těla.

Jednání druhé

K Porcii přijíždí na námluvy marocký princ. Venkovan Lancelot se rozhodl, že uteče od svého pána, Žida Shylocka. Přichází Lancelotův slepý otec Gobbo, hledá syna a přimluví se za něj u Bassania, aby místo u Žida mohl sloužit u něj. Bassanio svolil a hned poslal Lancelota pro nové livreje. Graziano žádá Bassania, aby mohl cestovat do Belmontu s ním. Jessica, Shylockova dcera, posílá po Lorenzovi dopis svému milovanému Lorenzovi. V něm ho prosí, aby ji unesl. Shylock odchází na večeři a Jessica má zatím ohlídat dům. Převlékla se do mužských šatů, cennosti uložila do truhlice a prchá s Lorenzem.

Marocký princ se rozmýšlí, kterou skříňku otevřít. Nakonec si vybere zlatou, ale ta obsahuje lebku a dopis, že Porcii nezískal. Porcie je ráda. Loď s Bassaniem, Lorencem a Jessikou odplula a Shylok zuří. Solanio a Salarino si povídají o tom, že slyšeli o ztroskotání lodi, a doufají, že to nebyla loď s Antoniovým zbožím. Ani aragonský princ si nevybral správnou skříňku, volil stříbrnou a našel v ní hlavu blázna. Do domu Porcie má přijet další nápadník.

Jednání třetí

Solanio a Salarino mluví se Shylockem o potopené lodi, která byla opravdu Antoniova. Shylock trvá na dodržení smlouvy. Z Janova přijíždí Žid Tubal a informuje Shylocka o tom, jak jeho dcera utrácí ukradené peníze, a také o Antoniově potopené lodi. Bassanio zvolil olověnou skříňku a získal tak Porcii za manželku. Oba jsou šťastní, našli v sobě zalíbení. Porcie dá Bassaniově prstem, který nemá nikdy sundat. Jejich sluhové Graziano a Nerissa se chtějí také vzít. Přichází Lorenzo a předává Bassaniově dopis od Antonia, ve kterém píše, že všechny jeho lodě ztroskotaly a ani už nezbývá čas na splacení dluhu. Porcie dá Bassaniově peníze a po svatbě ho rychle pošle zpátky za Antoniem.

Shylock uvrhnul Antonia do vězení a trvá na splnění úpisu. Porcie zatím svěřuje dům Lorenzovi a Jessice, prý chce spolu s Nerissou trávit čas do návratu Bassania v klášteře. Ve skutečnosti se ale rozhodla, že se obě převlečou za muže a pojedou za svými manželi. Lorenzo a Jessika se nechávají hostit v Porciině domě.

Jednání čtvrté

Bassanio přesvědčuje Shylocka, aby netrval na úpisu. Ten je však neoblomný a trvá na svém. Spor má rozhodnout doktor Bellario. Ten však onemocněl a zaslal dopis, aby místo něj vyřešil spor mladý doktor práv Baltazar. Tím je převlečená Porcie. Podle práva musí dát Shylockovi za pravdu, že má nárok na libru masa z Antoniova těla. Ovšem nemá nárok na krev a musí si vyříznout přesně libru, ani o gram víc. Shylock je zdrcen, navíc nezískal ani svůj dluh zpátky a je donucen přestoupit na křesťanství. Bassanio a Antonio jsou doktorovi vděční, nabízejí mu odměnu, ale on odmítá. Přeje si jen Bassaniův prsten, který Bassanio vydá po Antoniově přemlouvání. Totéž chce i doktorův písař po Grazianovi.

Jednání páté

Je noc, Lorenzo a Jessika si vyznávají lásku v Porciině domě. Přicházejí sluhové a oznamují, že zítra se vrátí i pán i paní. Porcie s Nerissou se objevují jen o chvíli dřív než Bassanio, Graziano a Antonio. Hned se strhne hádka o prsteny, a tím se vysvětlí, kdo byl doktor a jeho písař. Oba páry odcházejí na lože.

- **téma a motiv**

téma: půjčka

motivy: notář, úpis, libra masa

- **časoprostor**

prostor: Itálie – Benátky, Belmont (Porciin statek)

čas: není určen

- **kompoziční výstavba**

Hra se skládá z 5 dějství, děj je vyprávěný chronologicky.

Úryvek se skládá ze 4 replik.

- **literární forma, druh a žánr**

drama, drama, komedie

- **vypravěč**

V dramatu se vypravěč projevuje pomocí scénických poznámek.

- **postava**

Shylock – praktikující Žid, lichvář, trvá na nesmyslné smlouvě, nenávistný vůči Antoniovi
 Antonio – kupec se zbožím na lodích, dobrák, půjčuje peníze bez úroků, vychází vstříc svým přátelům
 Bassanio – Antoniův přítel, nemajetný, miluje Porcii, a proto si půjčuje od Antonia
 Porcie – krásná, bohatá, zamilovaná do Bassania, bystrá – vymyslí lest na Shylocka
 Jessica – Židovka, miluje Lorenza, zpupná – uteče otci
 Nerissa – služebná Porcie, oddaná, je se svou paní za jedno

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč 3 postav

- **typy promluv**

dialog (polylog) 3 postav

- **veršová výstavba**

- hra je psána blankversem (nerýmovaný druh rýmu)

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

hovorová slova	<i>půjdem, sepíšem</i>
věta zvolací	<i>Platí!, Jak laskavý je Žid!, Takhle se za mne upsat nesmíte!</i>
knižní slovo	<i>zvěstovat</i>
oslovení	<i>příteli</i>

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

přesah	<i>Půjdem hned k notáři a sepíšem tam prostý úpis Vždyť do dvou měsíců – což o měsíc je dřív,</i>
epizeuxis	<i>tehdy a tehdy</i>
opakování	<i>dohodnutou sumu na dohodnutém místě</i>
epiteton	<i>bělouňkého</i>
hyperbola	<i>To radši navěky se smířím s nouzí.</i>

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

přelom 16. a 17. století

William Shakespeare (23. 4. 1564 Stratford nad Avonou – 23. 4. 1616)

- anglický dramatik a spisovatel
- syn rukavičkáře
- vystudoval gymnázium (King Edward VI Grammar School)
- v 18 letech se oženil s o osm let starší ženou Annou Hathawayovou (26 let)
- měli tři děti, nejprve Sussanu a potom dvojčata Judithu a Hamneta
- po narození dvojčat byl Shakespeare spatřen naposledy na křtu dětí, pak na 7 let zmizel
- před rokem 1592 se Shakespeare připojil ke kočovným divadelníkům
- roku 1592 hrál v různých londýnských divadelních společnostech
- stal se také spolujednatel divadla
- Shakespeare psal poezii pod ochranou hraběte Southamptonského
- po jednoleté morové epidemii roku 1594 se stal členem nové divadelní společnosti Služebníci lorda komořího (Lord Chamberlain's Men), kde působil jako herec a dramatik
- v roce 1599 se společnost Lorda Chamberlain's Men přemístila do divadla Globe a Shakespeare se stal vlastníkem jedné jeho desetiny
- díky tomu byl výrazně lépe zajištěn – dostával za hru asi 6 liber
- když roku 1613 divadlo Globe vyhořelo, přesunula se společnost do divadla Blackfriars
- pro Shakespeara skončila dramatická tvorba a zanedlouho se vrátil za manželkou a dcerami do svého rodiště, kde zůstal až do své smrti
- zemřel 23. 4. 1616 (v den svých narozenin)

- díla rozdělujeme do dvou období, předělem je rok 1600

I. období – píše hlavně veselohry, historické hry (z anglických dějin a starověkých dějin)

komedie: *Zkrocení zlé ženy*, *Sen noci svatojánské*, *Kupec benátský*, *Mnoho povyku pro nic*, *Veselé paničky windsorské*, *Jak se vám líbí*, *Večer tříkrálový*

- ve většině her je hlavní hrdinkou energická žena, protipól středověké ženy-světičky

historické hry: *Jindřich IV.*, *Jindřich V.*, *Jindřich VI.*, *Richard II.*, *Richard III.*, *Julius Caesar*

tragédie: *Romeo a Julie* (1595) – předjímá následující tvůrčí období

II. období – zřetelný obrat, optimismus vyprchává, hry jsou pesimističtější

tragédie: *Hamlet*, *Othello*, *Macbeth*, *Král Lear*, *Antonius a Kleopatra*

Sonety – sbírka 154 sonetů (znělek), část oslavuje přítele, část dámu černé pleti

- **literární / obecně kulturní kontext**

- představitel renesance, žil na přelomu 16. a 17. století

renesance = znovuzrození (antiky), obrození

- 14.–16. století

- zrod v severní Itálii na konci 13. století, šířila se dál (Anglie, Španělsko, Německo, Francie...)

- v italských městech se rozvíjel obchod, vytvořila se skupina bohatých obchodníků a bankéřů – podporovali umělce, studia = mecenáši

- mnoho přírodních a astronomických objevů (Koperník, Galilei, Bruno) – tyto objevy otřásl církvi

- vzrostla důvěra v lidský rozum, ve vědu – člověk zjistil, že církev nemá vždy pravdu

- objev knihtisku – Johannes Gutenberg → knihy se šíří rychleji

- inspiračním vzorem je antická kultura

související pojmy:

renesance – etapa ve vývoji lidské společnosti

humanismus – životní program, ideový proud, jedna ze složek renesance

Anglie:

Geoffrey Chaucer (1340–1400)

- první velký anglický básník
- diplomat v královských službách – cestoval do Florencie, kde se setkal s Boccacciem a Petrarcou
- Canterburské povídky* – 24 veršovaných i prozaických povídek

Itálie:

Dante Alighieri (1265–1321)

- z Florencie, proti papeži – 20 let ve vyhnanství
- Božská komedie* – psáno 15 let ve vyhnanství, duchovní epos, vyjádření lásky k Beatrici

Francesco Petrarca (1304–1374)

- z Florencie, ve vyhnanství – studoval práva v Avignonu
- kněz, platonická láska se šlechtičnou Laurou
- Sonety Lauře (Zpěvník)* – dvě části (za života Laury, po její smrti)
- 366 milostných básní, většina formou sonetu

Giovanni Boccaccio (1313–1375)

- tvrdé dětství – přísný otec, macecha
- vystudoval práva, hodně cestoval
- psal od mládí, příběhy s milostnou tematikou
- Dekameron* – soubor 100 novel, „kniha krve a rozkoše“

Francie:

Francois Villon (1431–1463)

- žil bohémským životem – tulák, rváč, zloděj, pokládán za prvního prokletého básníka
- Odkaz (Malý testament)* – sbírka ironických a satirických básní
- Závěť (Velký testament)* – rozmanité básně: nábožné, dvorské, „bláznivé“ – vše z prostředí podsvětí
- zamyšlení nad osudem, zároveň výsměch sobě i jiným

Francois Rabelaise (1494–1553)

- spisovatel a lékař
- nejprve byl knězem, poté studoval medicínu a stal se lékařem – také studoval filozofii, archeologii a přírodní vědy
- Gargantua a Pantagruel* – pětidílný román, inspirace lidovou četbou o životě obrů

Španělsko:

Miguel de Cervantes Saavedra (1547–1616)

- prozaik, dramatik, básník, vrcholný autor zlatého věku španělského písemnictví
- smutný život – z rodiny zchudlého šlechtice, neměli na vzdělání
- v bitvě přišel o levou ruku, později v zajetí a 5 let otrokem v Alžíru, po návratu se oženil
- Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha* – dvoudílný román (1605, 1615)
- satira na rytířské romány

Lope de Vega (1562–1635)

- divadelní teoretik, nejvýznamnější dramatik zlatého věku – napsal přes 1800 her (zachovalo se jich asi 500)
- idol Španělů
- Fuente Ovejuna (Ovčí pramen)* – vrcholné drama, námět z národních dějin

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Kupec benátský – název je odvozen od jedné z postav, kupce Antonia, který ovšem nehraje v příběhu hlavní roli

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Půjčování peněz, lichva a síla lásky jsou stále aktuální témata.

- **pravděpodobný adresát:**

Hra nemá konkrétně daného čtenáře.

- **určení smyslu díla:**

Vtip a bystrá mysl zmůžou víc než podvody lichváře.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Hra patří do prvního tvůrčího období (do roku 1600), kdy psal komedie.

- **tematicky podobné dílo:**

William Shakespeare – *Zkrocení zlé ženy*: komedie, záměna postav, založeno na vztazích mezi mužem a ženou

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

Existují 3 filmová zpracování:

Kupec benátský – 1972, Velká Británie, hraje Fink Finlay

Kupec benátský – televizní film, 1980, režie Jack Gold

Kupec benátský – 2004, USA/Itálie/Velká Británie/Lucembursko, režie Michael Radford (Pošťák, 1984...), hrají Al Pacino, Jeremy Irons

- toto zpracování je chválené, odpovídá originálu